

PREMIÉRA

ISTVÁN ÖRKÉNY

KOČIČÍ HRA

Tragikomedie o dvou dějstvích

Přeložili František Stier a Ida de Vries

REŽISÉR: GÁBOR SZÉKELY j. h.

VÝTVARNÍK SCÉNY: zasloužilý umělec OLDŘICH ŠIMÁČEK

VÝTVARNÍK KOSTÝMŮ: JINDŘIŠKA HIRSCHOVÁ

DRAMATURG: JIŘÍ LEXA

ASISTENT REŽISÉRA: MIKULÁŠ MÁRTON* a EDUARD PAVLIČEK

■

Paní Erži Orbánová	zasloužila umělkyně Dana Medřická
Gizela, její sestra	zasloužila umělkyně Vlasta Fabianová
Ilona, její dcera	Naděžda Gajerová
Jóži, Ilonin manžel	Miroslav Doležal
Pavla Krausová	zasloužila umělkyně Vlasta Matulová
Myška, sousedka paní Orbánové	Jaroslava Tvrzníková
Viktor Molnár, operní pěvec v penzi	zasloužilý umělec Jiří Sovák
Adelaida Brucknerová, Viktorova matka	zasloužila umělkyně Marie Glázrová
Číšník	Jan Řeřicha j. h.

■

Představení řídí: Eduard Pavlíček

Text sleduje: Bedřich Ulrych

Svítlí vedoucí osvětlovač František Soukup s kolektivem

Vedoucí strojmistr: Ladislav Kout

Zvuk: Milan Pacolt s kolektivem

* posluchač DAMU

Všechna práva k provozování tohoto díla zajišťuje DILIA, Praha

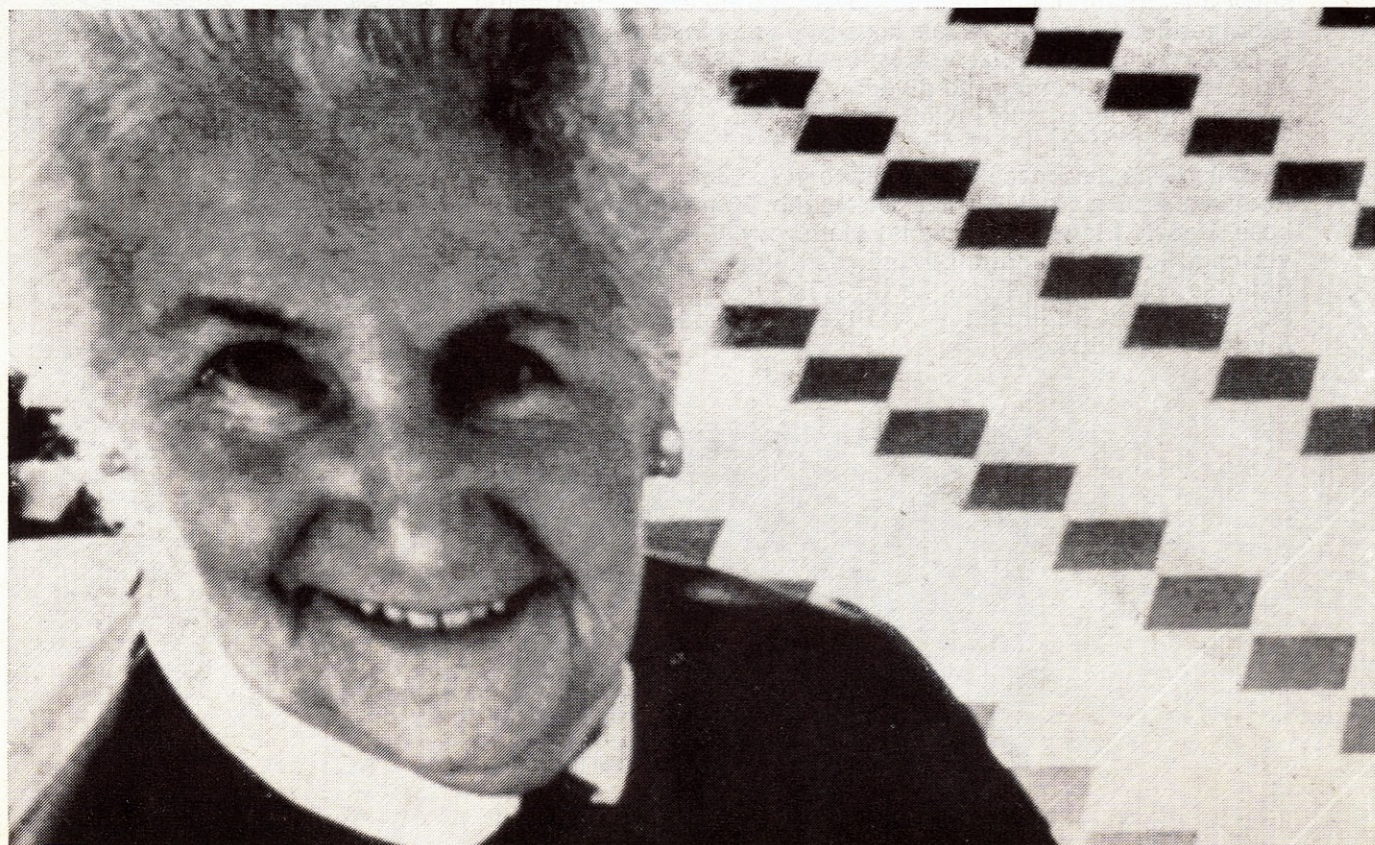
Po zahájení není dovolen přístup do hlediště – Patnáctiminutová přestávka po prvním dějství

TYLOVO DIVADLO, DNE 7. ÚNORA 1974 V 19.00 HOD.

NĀRODNĪ DIVADLO

ND

KOČIČÍ HRA
István Örkény

NĀRODNĪ DIVADLO

ND

KOČIČÍ HRA
István Örkény

Přeložili František Stier a Ida de Vries

REŽISÉR: GABOR SZÉKELY j. h.

VYTVARNÍK SCÉNY: zasloužilý umělec OLDRICH SIMÁČEK

VYTVARNÍK KOSTÝMŮ: JINDŘIŠKA HIRSCHOVÁ

PREMIÉRA DNE 7. ÚNORA 1974 V TYLOVÉ DIVADLE

István Örkény o Kočičí hře

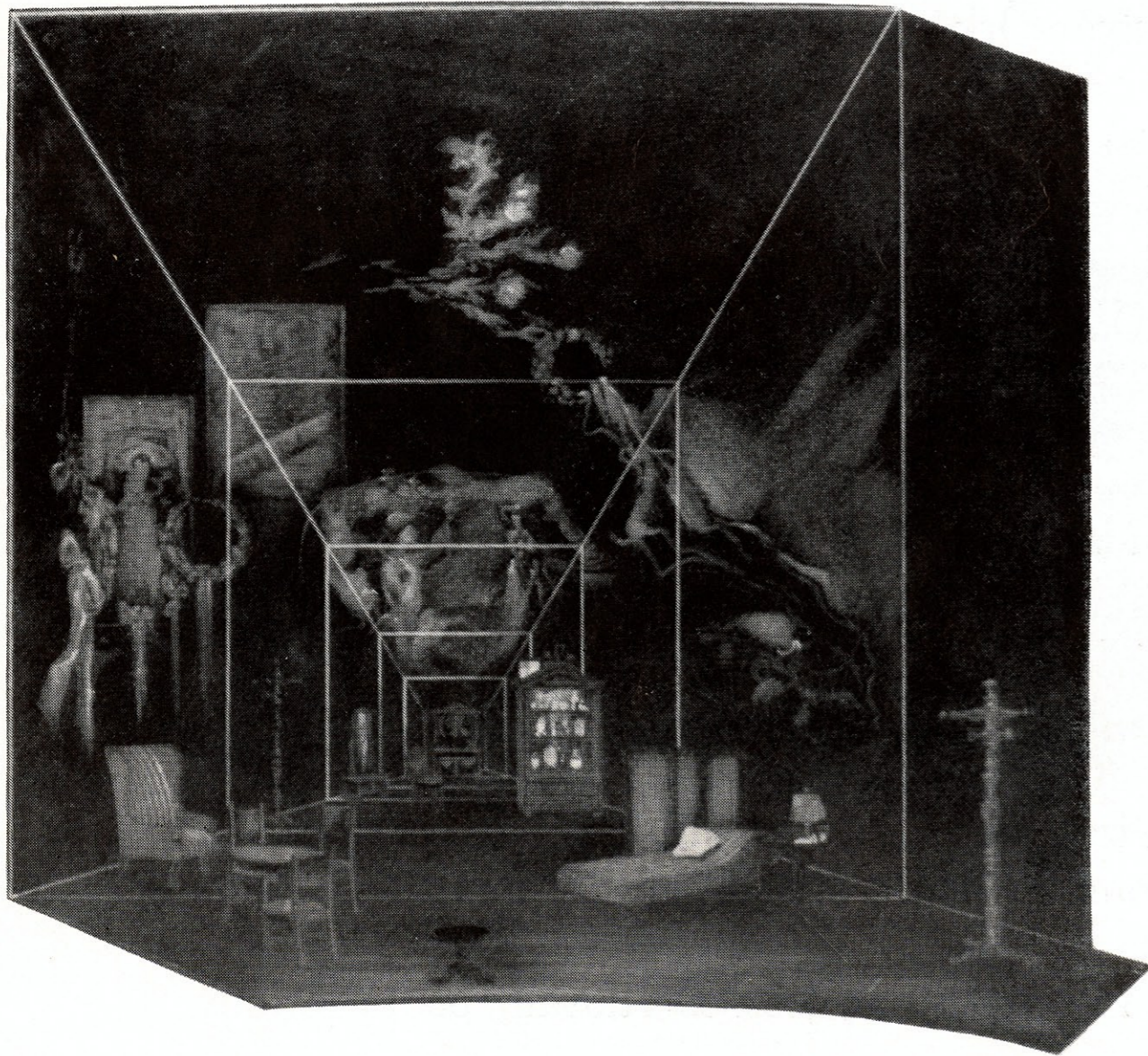
Tato hra má být hrána jako jediná plynulá, souvislá věta. Od začátku do konce není ničím jiným než zrcadlem duševních strastí i radostí paní Orbánové, která vede zvláštní dialog jak sama se sebou, tak se svou sestrou i s celým okolním světem, a proto nesnese jakékoliv zvolňování tempa, přerušování nebo nelogické změny. Do krajnosti vypjaté situaci se musí přizpůsobit tempo představení a zároveň i jevištní dekorace, pro celé představení neměnná. Stůl, pohovka, telefon, židle ke klavíru, to je všechno.

Stůl paní Orbánové se podle potřeby proměňuje v jídelní stůl její dcery nebo v kavárenský stolek.

Gizela sedí ve svém pojízdném křesle, na jednom místě.

Paní Orbánová plynule přechází z jednoho obrazu do druhého, aniž by přerušila rozhovor.

Jednotlivé osoby jsou osvětlovány podle potřeby.

NÁVRHY SCÉNY – zasloužilý umělec OLDŘICH ŠIMÁČEK

Dramatická tvorba Istvána Örkényho je spjata s budapeštským divadlem Vígszínház. Zde začala jevištně žít jeho divadelní prvotina Rodina Tóthů, zamýšlená původně jako filmový scénář a jako film také úspěšně realizovaná. I Kočičí hra byla nejprve filmovou novelou, ale shodou okolností se dříve než ve film proměnila v divadelní hru, jejíž původní premiéru režíroval v Szolnoku právě náš host Gábor Székely. Zanedlouho s tímtež režisérem vstoupila na „mateřskou“ komorní scénu Vígszínházu, kde se hraje před vyprodaným hledištěm již čtvrtou sezónu. Kočičí hru vidělo dodnes divadelní obecenstvo v Moskvě, Varšavě, Vídni, Paříži, Londýně, abychom jmenovali alespoň světová divadelní centra. Filmovou podobu díla právě nyní dokončuje režisér Károly Makk.

István Örkény dnes snad nejvýrazněji reprezentuje v zahraničí současné maďarské drama, avšak mezinárodní proslulosti dobývají vedle známých dramatiků Lászla Németha a Imre Dobozyho i mladší – László Gyurkó, Károly Szakonyi, Tibor Gyurkovits, István Csurka, Sándor Fekete. Bezespору je možné hovořit o silném proudu, vnitřně tvarově rozrůzněném, avšak z pozic socialistického názoru široce a osobitě postihujícím nejen vývoj maďarské společnosti, ale základní dramatické procesy sociální, mravní, psychologické, které probíhají v současném světě.

Až neuvěřitelně prostá bývá někdy inspirace autora. Traduje se, že prvotním impulsem k napsání Kočičí hry byla přátelská návštěva filmového režiséra Károla Makka a Istvána Örkényho u jedné maďarské malířky a její sestry. Obě již nemladé dámy se jim ve chvíli mladické nerozvážnosti pochlubily, jak dovedou napodobit kočičí mňoukání... Tento drobný zážitek rozvlínil autorovu fantazii tak, že za neuvěřitelně krátkou dobu byla Kočičí hra na světě.

Smysl této tragikomedie postihl nejvýrazněji po divadelní premiéře maďarský kritik Koltai Tamas:

„Až jednou v budoucím století sáhnou divadelní historikové po Kočičí hře, najdou v ní důvěryhodný obraz společnosti dnešního Maďarska a jejího myšlení z let 1950–1970. Ocení jistě i dramatikův styl. To nejlepší na Örkényho hře je, že reaguje bezprostředně na naši každodenní skutečnost, na naše domácí

poměry, ať už ve smyslu psychologickém nebo sociologickém. Kočičí hra dokonale využívá dramatických životních zkušeností. To ovšem neznamená, že zůstává pouze na povrchu jevů. Ke Kočičí hře patří kavárna Flora, kde vykládá jedna stará hašteřivá žena o své sestře v Mnichově, a která by asi byla moc překvapená, kdyby jí někdo řekl, že její zbytečné pobíhání, její beznadějná láska a »neseriózní« život jsou vlastně vyznáním lásky socialistickému Maďarsku.

Kočičí hra je zdánlivě soukromá záležitost. Kdyby někdo tvrdil, že se v ní odrážejí naše dějiny posledních pětadvaceti let, vulgarizoval by. A přece se tam odrážejí.

Kočičí hra je politické drama, které pojednává o tom, co nás váže sem, k tomuto úseku země kolem Dunaje mezi 46. a 48. rovnoběžkou. Orkény si vybral jednu z deseti miliónů, aby nás reprezentovala. Jmenuje se Erži Orbánová a je vdova. Je jí přes šedesát let a je beznadějně zamilovaná do Viktora Molnára, operního pěvce v. v. Hádá se se svou rodinou, vypůjčuje si ze skříně od sousedky bez jejího dovolení večerní šaty. Píše své sestře do Mnichova dopisy, někdy si s ní telefonuje. Balíky s obnošeným šatstvem od ní nepřijímá. Na návštěvy za ní nejezdí, protože nemá čas. Musí se hádat v mlékárně a nadávat řezníkovi. Schází se se svým Viktorem a špehuje ho, což jí zabírá mnoho času, protože žárlivost je na čas velice náročná. Většinou nedělá nic, co by odpovídalo jejímu stáří. Žije ve věčném rozčilení, shonu, chaosu. Ale žije. Žije plným životem. Usilovně si vytváří kontakty s druhými lidmi. Její vzpomínky jsou svázány s rodnou zemí. Zrovna tak jako neuskutečněné sny jejího mládí.“

Evropský úspěch Kočičí hry však dokazuje, že Erži Orbánová je blízká srdcím lidí, žijících i na jiných rovnoběžkách. Kořeny jejího bytí sahají až někam na břehy Tisy, kde spatřila světlo světa a prožila nezapomenutelné mládí jako dcera venkovského doktora Szkallyho. Její přítomnost tvoří všední, osamělé dny v budapeštském činžáku. Ztracená rodinná fotografie, dialogy se sestrou, dcerou a zeťem, láska k Viktorovi jsou mostem mezi minulostí a budoucností, utkaným ze vzpomínek, představ, snů a iluzí. Autor před námi rozkrývá celou sféru vědomí Erži v klíčo-

ZASLOUŽILÁ UMĚLKYNĚ DANA MEDRICKÁ

ZASLOUŽILÁ UMĚLKYNĚ
VLASTA MATULOVA

ZASLOUŽILÝ UMĚLEC JIRÍ SOVÁK

vých chvílích jejího života, kdy selhávají pokusy zastavit čas a všechno se hroučí. Proto ten gejzír činorodé aktivity, který tryská v sérii malých dobrodružství, hádek, skandálů, dojemných i hořkých gest. Tento kočičí boj o život, konkrétní a zpřítomnělá hra skutečnosti a představ se však neodehrává v sociálním vzduchoprázdnu. Konfrontace života dvou sester – Erži a Gizely – vnáší do hry historicko-společenský rozměr, ukazuje na osudech dvou starých žen bez patetických frází dvojí, řekněme třídní pojetí humanismu. Jestliže Kočičí hra je chvalozpěvem na život, pak nejen pro Eržino moudré poznání o nezadržitelnosti času, ale i pro perspektivu, jakou dává lidem každého věku socialistická společnost.

Vraťme však ještě jednou slovo maďarskému kritikovi:

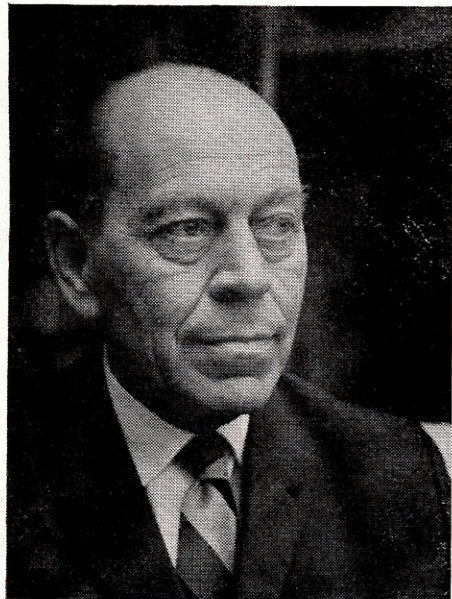
„Örkény je citlivý spisovatel. Napsal dojemné vlastenecké drama a rád by svoje pohnutí zakryl. Zakrývá je ironií, groteskou. Svoje otřesy utápí ve smíchu. V době, kdy jiní hrozí divákům karabáčem absurdity, propagují »ideálního« člověka nebo věští kosmické vize, vyznává Örkény cudně lásku deseti miliónům svých spoluobčanů.

Kočičí hra znovu popírá mylné tvrzení, že spisovatel může dnes tvořit a myslet jen všeobecně humanisticky. Významná světová dramatika není nikdy všeobecně humanistická. Princ hledá vraha svého otce, tři sestry by se rády odstěhovaly do Moskvy. Žijí své vlastní osudy a jedině tak mohou ovlivnit osudy jiných lidí, jejich činy, jejich trápení. Ale to se ukáže vždycky až dodatečně. Nestalo se to ještě nikdy proto, že spisovatel sedl k psacímu stolu, aby vykoupil lidstvo. Nová dramatika není otázkou techniky. Örkényho dramatika vlastně nová není. Ale má bohatý životní materiál a má co říci dnešku. Örkény je mistrem stylu: dokonale cítí, kde je nutné »zabít« pohnutí triviálností, kde je nutné rozředit ironií nános lyriky, groteskou romantiku a naopak. Možná, že to není styl, ale přetlumočení našeho životního rytmu, nálad a náklonnosti do jazyka dramatu.“

Jiří Lexa

ZASLOUŽILÁ UMĚLKYNĚ
VLASTA FABIANOVA

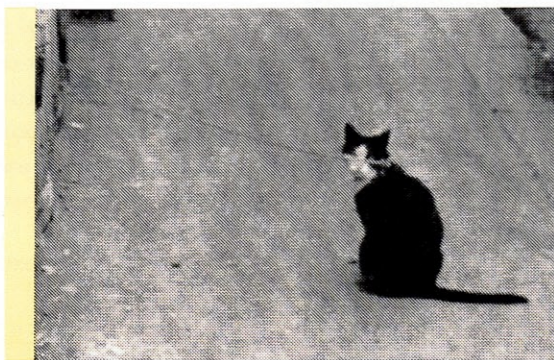
ISTVÁN ÖRKÉNY O SOBĚ

Narodil jsem se roku 1912 v Budapešti. Můj otec byl lékárníkem, moje matka byla a je vynikající hospodyně.

Spisovatel? Už jen to slovo musí vašim uším znít hrůzostrašně. Navíc spisovatelé dělali v naší lékárně dluhy.

Můj otec souhlasil: mohu se stát spisovatelem, ale napřed chce vidět můj lékárnický diplom. Přinesl jsem mu ho o čtyři roky později. Už jsem měl naději, ale otec mi navrhl, abych si opatřil ještě jeden diplom. Chtěl, abych se stal inženýrem chemie. Stal jsem se jím o pět roků později.

A když jsem konečně začal psát, nemělo to dlouhého trvání. Vydal jsem tenký svazek povídek a přišla válka. Vždycky do toho něco přišlo. Válka, potom zajetí. A pak to konečně začalo. Psal jsem romány a novely, někdy divadlo a film, zpočátku v lehkém groteskním tónu, který později ztěžkopádněl, což znamenalo další překážky. Nakonec, a to už jsem dávno nebyl mladý, se mi přece jen podařilo vpravit se do nálad mládí, dostal jsem chuť smát se, pocítil jsem náklonnost ke grotesce, komickému a tragikomickému. V té době vznikly moje krátké romány, novely a také mininovely, které někdy nemají víc, než pět nebo deset řádků. Moje první divadelní hra se jmenuje Rodina Tóthů.

GÁBOR SZÉKELY,

náš host, režisér Kočičí hry, je dnes uměleckým ředitelem jednoho z největších a také nejvýznamnějších mimobudapeštských divadel — Szigligetiho divadla v Szolnoku. Vystudoval režii na Vysoké škole divadelního a filmového umění v Budapešti, kde jeho hlavním pedagogem byl přední maďarský režisér a herec Tamás Major. Absolvoval v roce 1967 inscenaci hry Georga Büchnera *Vojcek*. Na základě úspěšné pohostinské režie hry A. Millera *Po pádu* byl angažován v Szigligetiho divadle, zakrátko se zde stal šéfem činohry a posléze uměleckým ředitelem.

G. Székely se zasloužil o osobitou a původní tvář Szigligetiho divadla. Ve snaze po hledání nových cest, naplňování představy apelativního a aktuálního jevištního umění, spolupracuje Szigligetiho divadlo s řadou současných domácích autorů — I. Örkénym, I. Csúrkou, A. Kertezsem, K. Szakonyim. Je jistě uznáním práce Szigligetiho divadla, jestliže v posledních letech pravidelně pohostinsky uvádí své nejlepší inscenace v Budapešti.

Mezi úspěšné inscenace G. Székelyho v Szolnoku patří zejména: *Rodina Tóthů* a *Kočičí hra* I. Örkényho, *Kapitulace* L. Galambose, *Kačeří hlava* G. Cypriana, *Molièrovy Versailleské improvizace* a *Georges Dandin*, *Dlouhá cesta dne do noci* E. O'Neill. Stalo se rovněž pravidlem, že G. Székely pravidelně pohostinsky režíruje v Budapešti — v Divadle komedie (Vígyszínház) a v Národním divadle.

VYDALO NÁRODNÍ DIVADLO

Vytiskly Středočeské tiskárny, n. p.,
Praha 1, Palackého 11

© NÁRODNÍ DIVADLO — Cena 2,80 Kčs